

Sygn. akt II Ca 567/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 września 2015 r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy, II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Jerzy Dydo

Sędziowie SO Alicja Chrzan

SO Barbara Nowicka

Protokolant Agnieszka Ingram-Ciesielska

po rozpoznaniu w dniu 15 września 2015 r. w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z powództwa **G. B. i P. G.**

przeciwko **K. S.**

o zachówek

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

z dnia 27 stycznia 2015 r. sygn. akt VIII C 2420/13

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Wałbrzychu.

(...)

Sygn.akt II Ca 567/15

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 stycznia 2015r Sąd Rejonowy w Wałbrzychu VIII Wydział Cywilny w sprawie z powództwa G. B. i P. G. przeciwko K. S. o zachówek odrzucił częściowo pozew i oddalił powództwo w pozostałej części.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powodowie P. G. i G. B. są wierzycielami przypożwanego R. S.. Ich wierzytelność wynika z prawomocnego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego dla Krakowa Śródmieścia w Krakowie (VI GNc 2543/09) – łączna kwota 33 406,30 zł, prawomocnego postanowienia z dnia 11 sierpnia 2009 roku w przedmiocie przyznania kosztów zastępstwa procesowego wydanego przez Komornika sądowego T. W. w sprawie KM 4057/09 – kwota 600 zł, prawomocnego postanowienia z dnia 17 marca 2010 roku w przedmiocie umorzenia postępowania egzekucyjnego – 277,28 zł, prawomocnego postanowienia z dnia 30 sierpnia 2010 roku w przedmiocie przyznania kosztów zastępstwa prawnego wydanego przez Komornika sądowego A. W. w sprawie KM 2347/10, prawomocnego postanowienia z dnia 29 sierpnia

2011 roku w przedmiocie przyznania kosztów zastępstwa prawnego oraz zajęcia wierzytelności wydanych przez Komornika sądowego M. J. w sprawie KM 3475/11 – 600 zł. Na podstawie przedmiotowego nakazu zapłaty Komornik sądowy M. J. w sprawie KM 3475/11 prowadziła z wniosku powodów postępowanie egzekucyjne w stosunku do przypożwanego, które zostało umorzone postanowieniem z dnia 27 grudnia 2012 roku.

Powodowie pismami z dnia 4 listopada 2011 roku, 8 sierpnia 2012 roku i 2 grudnia 2013 roku wezwali pozwaną K. S. do zapłaty kwoty 30 606,30 zł wraz z odsetkami ustawowymi oraz kosztami procesu.

Pozwana poinformowała powodów mailem z dnia 28 listopada 2011 roku, że ze względu na toczące się postępowanie spadkowe w Sądzie Rejonowym w Wałbrzychu, brak jest podstaw do przyjęcia, iż R. S. będzie przysługiwać pozwanej jakiegokolwiek roszczenie z tytułu zachowku.

Przypożwanemu przysługuje w stosunku do pozwanej K. S. roszczenie o zachówek w związku ze śmiercią w dniu 06 kwietnia 2010 roku w M. (Włochy) ich matki – M. S.. Postanowieniem z dnia 04 lipca 2012 roku Sąd Rejonowy w Wałbrzychu stwierdził, że spadek po w/w zmarłej na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 28 lutego 2010 roku nabyła pozwana K. S.. Do kręgu spadkobierców poza powołaną do spadku należą przypożwany R. S. i mąż spadkodawczyni – Z. S., spadkodawczyni wydziedziczyła męża, mieli oni również rozdzielną majątkową od dnia 02 sierpnia 2008 roku. Gdyby spadkodawczyni nie sporządziła testamentu przypożwanemu przypadłby udział w spadku w części 1/3, zaś z powodu wydziedziczenia Z. S. udział spadkowy przypożwanego zwiększył się do 1/2 a przysługujący mu zachówek wynosi 1/4 wartości spadku.

Komornik sądowy M. J. na wniosek powodów wydała zaświadczenie w trybie art. 887 kpc w zw. z art. 902 kpc stwierdzające, iż na mocy zajęcia powodowie mogą wykonywać wszelkie prawa i roszczenia przypożwanego w stosunku do pozwanej z tytułu roszczenia o zachówek. Powodowie wezwali pozwaną do zapłaty, jednakże odmówiła ona zapłaty. Postanowieniem z dnia 27 grudnia 2012 roku Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Wałbrzychu M. J. umorzyła postępowanie egzekucyjne w zakresie należności objętych wnioskiem wierzycieli.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 5 września 2013 roku w sprawie o sygn. akt VIII C 1228/12 wniesionej przez powodów P. G. i G. B. przeciwko pozwanej K. S. i przypożwanemu R. S., Sąd Rejonowy w Wałbrzychu oddalił powództwo o zapłatę zachowku w wysokości 35 890,00 zł.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że pozew w części, nie określając jednak w jakiej podlega odrzuceniu na podstawie art.199 § 1 pkt 1 kpc, ponieważ zachodzi powaga rzeczy osądzonej. W ocenie Sądu Rejonowego istnieje tożsamość stron procesu, podstawy faktycznej i prawnej żądania pomiędzy zakończoną, prawomocnym wyrokiem oddalającym powództwo, sprawą oznaczoną sygn.. VIII C 1228/12, a przedmiotowym powództwem. Sąd Rejonowy uznał, że w pozostałej części – zapewne chodziło o kwotę 193,58 zł stanowiącą różnicę w żądaniu pozwu między sprawą sygn.. VIII C 1228/12, a sprawą obecnie rozpoznawaną – powództwo należało oddalić, ponieważ powodowie nie mieli legitymacji procesowej czynnej, gdyż wobec umorzenia postępowania egzekucyjnego w dniu 27 grudnia 2012r straciło ważność zaświadczenie wydane przez komornika na podstawie art.887 § 1 kpc, a co za tym idzie, upadła podstawa formalna powodów do dochodzenia zachowku.

Apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji wnieśli powodowie zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

1.naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, tj.:

naruszenia prawa procesowego:

l. art. 233 § 1 kpc, poprzez błędne ustalenie stanu faktycznego sprawy, brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego w sprawie, błędną ocenę zgromadzonego materiału dowodowego, a co za tym idzie przekroczenie granicy swobodnej oceny dowodów przeprowadzonych w sprawie, dokonanie tej oceny wybiórczo, wbrew zasadom logiki, doświadczenia życiowego, co doprowadziło do nieuzasadnionego oddalenia dowodów, a dalej pominięcia dowodów,

pomimo zaliczenia ich w poczet materiału dowodowego, w postaci dokumentów' urzędowych załączonych do pozwu, w szczególności:

1. zawiadomienia o wszczęciu egzekucji z dnia 5.09.2013 r. (sygn. akt KM 3372/13? k. 35-36),
2. zajęcia wierzytelności z dnia 05.09.2013 r. (sygn. akt: KM 3372/13; k. 37),
3. zaświadczenia o zajęciu wydanego w trybie art. 887 kpc w zw. z art. 902 kpc z dnia 14.10.2013 r. (sygn. akt: KM 3372/13, k.39)?
4. pisma pozwanej z dnia 8.09.2013 r., (k-40),
co doprowadziło do:

1. ustalenia błędnego stanu faktycznego, i przyjęcia, iż w sprawie zachodzi res iudicata, a powodzi nie mają legitymacji czynnej, co skutkowało pominięciem okoliczności dotyczącej ponownego wszczęcia postępowania egzekucyjnego przeciwko przypożwanemu sygn.akt:KM 3372/13, zajęciem wierzytelności z tytułu przysługującego przypożwanemu zachowku wobec pozwanej, co doprowadziło do nierozpoznania istoty sprawy, a w dalszej kolejności do częściowego odrzucenia pozwu i oddalenia powództwa;

2. art. 199 § 1 pkt 2 kpc, w zw. z art. 366 kpc, poprzez przyjęcie, iż powodowie nie posiadali legitymacji procesowej ze względu na fakt, iż w sprawie zachodziła powaga rzeczy osądzonej, co skutkowało odstąpieniem od oceny merytorycznej podstaw żądania pozwu (nierozpoznania istoty sprawy), a co za tym idzie do częściowego odrzucenia pozwu i oddalenia powództwa;

3. art. 328 § 2 kpc, poprzez nie zawarcie w uzasadnieniu wyroku podstawy faktycznej wyroku tj. niewskazania przyczyn, dla których Sąd I instancji odmówił wiarygodności i mocy dowodowej części wnioskowanych przez powodów dowodów, a to min.:

1. zawiadomienia o wszczęciu egzekucji z dnia 5.09.2013 r. (sygn. akt: KM 3372/13, k.35-36),
2. zajęcia wierzytelności z dnia 05.09.2013 r. (sygn. akt: KM 3372/13; k. 37),
3. zaświadczenia o zajęciu wydanego w trybie art. 887 kpc w zw. z art. 902 kpc z dnia 14.10.2013 r. (sygn. akt: KM 3372/13, k.39), pomimo zaliczenia ich w poczet materiału dowodowego, poprzez co przyjąć należy, iż Sąd nie dokonał oceny powyższych dowodów, w zakresie zaś zgłoszonych dowodów przez powodów, a oddalanych przez Sąd nie wskazał przyczyn ich oddalenia choć były to dowody istotne dla sprawy, co skutkowało brakiem możliwości kompleksowej weryfikacji logiki wyводу Sądu I instancji;
4. art. 244 kpc w zw. z art. 227 kpc, w zw. 233 kpc, poprzez brak oceny dowodu z dokumentów urzędowych (powyższego zawiadomienia, zajęcia, zaświadczenia o zajęciu), korzystających z domniemania prawdziwości, i zgodności z prawdą zawartych w nich oświadczeń, przedłożonych przez powodów w toku postępowania, pomimo, iż dowody te nie były kwestionowane, ich treść miała istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, co doprowadziło do odrzucenia i oddalenia powództwa,
5. art. 887 kpc w zw. z art. 902 kpc, poprzez uznanie, iż powodowie nie mogą wykonywać wszelkich praw i roszczeń dłużnika, w związku z wydanym zaświadczeniem z dnia 14.10.2013 r., sygn. akt: KM 3372/13, co skutkowało stwierdzeniem istnienia res iudicaty, brakiem legitymacji powodów, a w dalszej kolejności doprowadziło do częściowego odrzucenia pozwu i oddalenia powództwa

6. art. 207 § 6 kpc, art. 217 § 2 kpc, co pośrednio doprowadziło do art. 230,231, 232 kpc, wnosząc o rozpatrzenie zarzutów na zasadzie art. 380 kpc, poprzez brak odrzucenia ewentualnie zwrotu (min.: w zależności od nadanego rygoru przez Sąd) spóźnionego pisma pozwanej z dnia 10.02.2014 r., co doprowadziło do naruszenia zasady równości stron w procesie, skutkowało dopuszczeniem sprekludowanego stanowiska pozwanej, dalszą zbędną przewłoką

postępowania, pomimo braku zaistnienia jakichkolwiek przesłanek z art. 207 § 6, 217 § 2 kpc. za takie nie można uznać wskazywanych przez pozwaną.

7. art. 227 kpc, 217 § 1, 3 kpc, w zw. 233 kpc, w związku z oddaleniem dowodów zgłoszonych przez powodów, wnosząc o rozpatrzenie postanowienia z dnia 27.01.2015r., o oddaleniu wniosków dowodowych ponad uwzględnione już przez Sąd, na zasadzie 380 kpc, co doprowadziło do oddalenia powództwa, jak i w dalszej części braku rozpatrzenia istoty sprawy, pomimo, iż w prawidłowo ustalonym stanie faktycznym, ustalonym min.: o powyższe dowody powództwo zasługiwałoby na uwzględnienie.

Wobec powyższych zarzutów powodowie wnieśli o:

zmianę zaskarżonego wyroku w całości, poprzez uwzględnienie powództwa w całości ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i zasądzenia od pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa prawnego, według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacja jest zasadna.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy musiał ustosunkować się do zasadności postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 5.05.2015r uchyłającego postanowienie z dnia 30 marca 2015r odrzucającego zażalenie na częściowe odrzucenie pozwu zawartego w zaskarżonym wyroku. Taki obowiązek nakłada na Sąd drugiej instancji przepis art.373 kpc. Zgodnie z uchwałą połączonych Izb Cywilnej i Pracy Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1972r III CZP 27/71, a także konsekwentnym późniejszym orzecznictwem SN, utrwalany jest pogląd według którego w razie odrzucenia pozwu wyrokiem środek odwoławczy podlega rozpoznaniu jako zażalenie również wtedy, gdy skarżący nazwał go rewizją (apelacją); nie może być jednak odrzucony z powodu nie zachowania terminu przewidzianego w art. 394 § 2 kpc.

Uchylenie przez Sąd Rejonowy postanowienia odrzucającego zażalenie na częściowe odrzucenie pozwu było zatem prawidłowe.

Przed ustosunkowaniem się do zarzutów apelacji wyjaśnienia wymaga również sposób oznaczania stron w pozwie. Powodowie wadliwie wskazali, że R. S. – uprawniony do zachowków, a jednocześnie dłużnik powodów jest przypozwanym. Faktycznie jest on osobą trzecią na rzecz której powodowie domagają się zasądzenia należności z tytułu zachowków.

Ustosunkowując się do zarzutów zażalenia na postanowienie o odrzuceniu zażalenia i apelacji Sąd Okręgowy stwierdza, że trafny okazał się zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art.233 § 1 kpc poprzez dokonanie wadliwych ustaleń podstawy prawnej rozstrzygnięcia, a w konsekwencji naruszenia art.199 § 1 pkt 1 kpc przez nieuzasadnione częściowe odrzucenie pozwu. Z niezrozumiałych przyczyn Sąd Rejonowy uznał, że powodowie nie są legitymowani czynnie w procesie, powołując się na umorzenie postępowania egzekucyjnego w dniu 27.12.2012r, gdy tymczasem z treści pozwu i dołączonych do pozwu dokumentów wynikało, że na wniosek powodów toczy się ponownie postępowanie egzekucyjne i komornik sądowy ponownie w dniu 14.10.2013r wydał na podstawie art.887 kpc zaświadczenie potwierdzające dokonanie zajęcia wierzytelności z tytułu zachowku przysługujące dłużnikowi powodów R. S.. Zgodnie z art.887 § 1 kpc z mocy samego zajęcia wierzyciel może wykonywać wszelkie prawa i roszczenia dłużnika. Oznacza to, że powodowie mają legitymację procesową do żądania zasądzenia od pozwanej zachowku na rzecz swojego dłużnika – R. S.. Z przedłożonych na rozprawie apelacyjnej przez pełnomocnika powodów dokumentów wynikało, że postępowanie egzekucyjne przeciwko R. S. zostało już po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji ponownie umorzone, ale postanowienie to następnie zostało uchylone, postępowanie egzekucyjne toczyło się zatem do zakończenia rozprawy apelacyjnej, wydane przez komornika na podstawie art.887 § 1 kpc zaświadczenie zachowało więc swoją aktualność.

Wprawdzie istnieje tożsamość stron procesu oraz podstawy faktycznej i prawnej żądania pomiędzy prawomocnie zakończoną oddaleniem powództwa sprawą oznaczoną sygn. VIII C 1228/12, a sprawą będącą obecnie przedmiotem rozpoznania, ale mimo to ze względu na istotną zmianę okoliczności, których istnienie było przyczyną oddalenia pierwszego powództwa powaga rzeczy osądzonej nie zachodzi. Powaga rzeczy osądzonej (res iudicata) zaliczana jest do tzw. negatywnych przesłanek procesowych i oznacza niedopuszczalność prowadzenia drugiego procesu co do tego samego roszczenia, o którym orzeczono prawomocnie pod rygorem nieważności postępowania (art. 379 pkt 3 kpc). Granice przedmiotowe powagi rzeczy osądzonej obejmują nie to, co stanowiło granice powództwa, ale to, co stanowiło przedmiot i podstawę faktyczną rozstrzygnięcia w chwili wyrokowania w myśl zasady wyrażonej w przepisie art. 316 kpc. Mając na uwadze, że powagę rzeczy osądzonej mają zarówno wyroki uwzględniające jak i oddalające powództwo, wskazać należy, że zwłaszcza w przypadku orzeczeń o treści negatywnej wystąpić może instytucja znana jako causa superveniens, która dotyczy wygaśnięcia powagi rzeczy osądzonej wskutek zmiany okoliczności faktycznych stanowiących podstawę faktyczną w chwili wyrokowania (tak SN w wyroku z dnia 21.04.2015 II PK 147/14).

Z uzasadnienia Sądu Rejonowego w Wałbrzychu do wyroku oddalającego powództwo w sprawie oznaczonej sygn. VIII C 1228/12 wynika, że wyłączną przyczyną oddalenia było stwierdzenie braku legitymacji procesowej powodów na skutek umorzenia postępowania egzekucyjnego przeciwko R. S.. Ponowne uzyskanie przez powodów legitymacji procesowej po wydaniu wyroku w sprawie VIII C 1228/12 jest nową okolicznością faktyczną, która nie uległa sprekludowaniu uzasadniającą nowy pozew. (patrz SN z 14 marca 2012 II CSK 304/11, wyrok SA we Wrocławiu z dnia 29 maja 2013r I ACa 322/13).

Trafny jest zatem zarzut apelacji naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art. 199 § 1 pkt 2 kpc. Nie było podstaw do częściowego odrzucenia pozwu ani też oddalenia powództwa w pozostałej części ze względu na rzekomy brak legitymacji procesowej powodów.

Sąd Rejonowy nie dokonał zasadności oceny żądania zawartego w pozwie – roszczenia o zachowek, a zatem nie rozpoznał istoty sprawy, co musiało skutkować uchYLENIEM na podstawie art. 386 § 4 kpc zaskarżonego wyroku.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy oceni zasadność żądania pozwu, przeprowadzając wskazane przez strony dowody uznając istnienie legitymacji procesowej powodów.

(...)